

DE TOCHT

Poëzie van Frans Budé bij Meulenhoff

Vlammend marmer

Een leem

Grenswacht

Nachtdroom

De onderwaterwind

Maaltijd

In Remersdaal

Alles gaande

De trein loopt prachtig binnen

Blauwe rijst

Bestendig verblijf

Transit

Achter het verdwijnpunt

Zoveel nabijheid

De tocht

Frans Budé

De tocht

EEN GEDICHT

MEULENHOF

Deze bundel kwam mede tot stand dankzij een werkbeurs van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

ISBN 978-90-290-9443-6

ISBN 978-94-0231-617-9 (e-book)

NUR 306

Vormgeving omslag: Pinta Grafische Producties

Vormgeving binnenwerk: Adriaan de Jonge

© 2021 Frans Budé en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Proloog 9

De tocht 15

Epiloog 121

Aantekeningen 127

*Aan het eindpunt uwer wensen, zult gij
in ieder geval één ding missen: uw tocht daarheen.*

Marie von Ebner-Eschenbach (1830-1916),
Oostenrijks schrijfster

Proloog

Dit zeggen de geschriften:

Ons overgevend aan de zwaartekracht tuimelen we ons eigen lichaam binnen, sleuren gedachtes en verlangens mee, geruis van oude vlinders in de buik. Tastend dalen we af langs klieren en tranen, voortvarend aan het zoeken, wetend: het lichaam is een ruimte in de tijd. Uitgerold in onze geest de tekening van het lijf, in brokken stilte boven een planken vloer allesomvattend aanwezig in een tuigage van ribben en gewrichten.

Wat we meekrijgen, onze longen vult, onze hartslag laat overgaan en wij eerder behoedzaam dan onverschillig met ons meedragen zoals een imker het gezoem van bijen opslaat in zijn hoofd.

Wat we doorstaan als onweer boven een nachtelijke rivier weigert te vertrekken alsof het de weg kwijt is, en wij, aangedreven door vlagen hartstocht, verdwaald raken in velden vol zaligheid, om opnieuw binnen de holttes van onze lichamen het tobben te ontwaren, ontwrichting die ons in deemoed doet terugtrekken in plooiën van droefheid. Om dromend in een waas ons over te geven aan wat eerder uitgebloeid in schoonheid zich gonzend en roepend hervindt.

In zalvende dromen gewikkeld zetten we telkens een stap voorwaarts, hoofd en romp, been en voet in geordende samenhang. De ogen niet gericht, de blik inwaarts gelegd waar geen littekens, geen open wonden, hooguit dat wat eerder niet verwerkt werd broeit of spant. En toch – in al onze gapingen groeit onzichtbaar een kracht achter het overdadige geruis van de wereld om. Wat ooit onder onze krijtwitte schedel verzonk, zal straks naar buiten treden, voor op de tong gaan liggen, bij ieder die ons ziet een trilling veroorzaken en verlokend uitgroeien onder stramme boomtakken en doorzichtige wolken tot een witte welving onder het hele hemeldek.

Op onze tocht nemen we alle zwaarbeproefde dagen mee, niet één laten we achter. Op stenen banken langs oevers leggen we in gedachten de weg terug af, denkend aan de smalle ladder tussen hemel en aarde. Schauspieler zijn we, vol wilde begeerten afdrijvend en terugkerend in steeds andere gestalten ons voordoend aan deze of gene zijde van onszelf, kwetsbaar of juist op z'n sterkst waar steeds opnieuw het goddelijke en het menselijke samenvloeien met het engelachtige, gespalkt met vleugels van was. Vol ingevingen lopen wij onszelf tegemoet in onnavolgbare beroering.

Staannde of op andere momenten onderstut, als onrust overgaat in ongemak, kwetsbaar en tegelijk onverzettelijk, geven we ons over aan de grillen van de dag. Al reikend naar het absolute wordt eenzaamheid verstillend. Niemand houdt ons tegen. We zijn wat ons blijft, dragen het aan anderen over. Doordrenkt met gevoelens verliezen we onszelf niet, komen we tevoorschijn, zijn we wie we zijn: wat men van ons blijft dat ene serene ogenblik dat het licht doorbreekt en één seconde lang flitst over de rivier, zich dan uitzaait over de akkers, ons in vervoering samenbrengt – tijdloos, weids.

Daal neder, verzoeken wij de stilte, treed binnen, doordring ons met helderheid die zichtbaar maakt het leven. Die zich in ons opsluit en ons in openheid getuigen laat over de afgelegde zoektocht naar schoonheid en verzoening aan de randen van een onvoorstelbare wereld. Omarm ons, o reisgenoot, zolang wij ontroostbaar zijn, deel met ons de kwetsbaarheid van het bestaan en leg bloot onze ziel. Streel met uw ogen onze huid, de weerschijs van ons bestaan.

Hoe we bij nachtelijk onweer, zijn aantreden niet voorzien, de afgeschoten pijlen onverwacht gaan volgen tussen zwarte takken door. Voor het bange lichaam dat zichzelf kwijtraakt, verdwaald in een web van angst, verschuift de aarde, schudt iemand de huizen op, doordrenkt tuinen met water. De hemel scheurt uiteen. Hardhandig gemept, voelen we dat het water door ons heen spoelt, neerkletterend vanuit een onmetelijke hoogte. Met modderhanden wijzen we een ander aan als schuldige, onze hoofden zijdelings afgewend op een bed van slijk.

Het intieme dat we een naam geven, dat nachten openlegt, een stem krijgt die dan weer trilt, dan weer aanzwelt of haast achteloos zich voltrekt maar nooit zichzelf verliest, hooguit zoekend aanwezig blijft, onze lijven wiegt, soms bijkans verbrijzelt. Over de treden van een stenen trap omhoog, omlaag, zwevend tussen ruimtes tussen licht en donker in een onmetelijk dal – smekend om bestemming. En het ondenkbare naderen in het wegwijnen van een lied dat na-echoot in al zijn hoogten en laagten.

De tocht

'Monsieur Rodin?' vraagt een dame. Maar hij is monsieur Rodin niet, hooguit een van 's mans scheppingen. *L'Homme qui marche* is zijn naam, wandelende man. De vrouw kijkt hem

verbijsterd na, hij haast zich de Pont Neuf over, ontwijkt met moeite een remmende touringcar vol toeristen. De chauffeur is woest, gegiechel en verwondering achter de ramen, vocht van

de ruitensproeier waait hem na. Verbijsterd bekijkt hij het uitgelaten gezelschap, besluit subiet de steile trap naar de kade van de Seine te nemen, het gevoel daar vrijer te zijn, het gebedel van passanten

ten spijt. Geroezemoes op de andere oever is tot hier te horen, wordt hij ook daar gezien en bespot? Hij worstelt zich met duizend vragen de avond door. Die nacht in Parijs kijkt hij omhoog en mist de sterren.

Zou hij de beelden op zijn netvlies voorgoed opslaan of spoedig vergeten om elders nieuwe toe te laten, die zich ongevraagd opdringen of losjes vanuit de ruimte landen,

hem opschrikken of juist troosten en gedachten vormen die hem voeren naar een innerlijke stilte? Wie is wie in deze stad, gaat waarnaartoe, wel of niet gebukt onder angst, schaamte

of verdriet, drentelend rond zijn innerlijke schaduw, zichzelf toefluisterend om verder te gaan, omdat het niet altijd avond is, donkerte alleen de nacht afroept, in sferen van overgang deeltjes

schaduw samenbrengt, in de bedden van geliefden zich overgeeft aan de tijd, morgen als hij terugkeert aan dat ene raam waar beneden de straat vol koffers en valiezen, en geen touringcar te zien.

De strakke contouren van het Louvre lijken te bollen, steken uitdagend af tegen luchtige wolkjes boven de drukke stad. Gestaaft loopt hij bezoekers tegemoet die het museum verlaten.

Als ze niet onverstaaftbaar keuvelen, zwijgen ze, in hun nette kleren slepen ze zich voort, zichtbaar vermoeid. Eenmaal binnen wordt hij door een stilte bevangen, de hoge ramen lijken

uit fijn papier gesneden, het licht dat binnenvalt tovert vlekken op zijn lichaam, glinsterende vlokken die dwarrelen bij elke stap. Dure dames in kwetsbaar kantwerk verspreiden geuren ongekend,

schuifelen, nee wiegelen voorwaarts als droomgestalten langs roodbruine marmeren zuilen. Tot tegen de hemel verdringen zich schilderijen onder een glasgewelf. Nog gaat het goed met hem.

Compleet verward raakt hij, geschokt en vol angst. Wat is dat dat hem doet trillen, daarna in één klap bedremmeld laat stilstaan? Verbijsterd zoekt hij naar houvast, smacht

alleen maar naar rust. Alsof hij tegen de wand van het museum zichzelf van top tot teen ziet afgebeeld, groot en wit, als bewegingloze gestalte, treurend, ontroostbaar.

Jean-Antoine Watteau, leest hij, *Pierrot*, 1718-1720, olieverf. Dan voelt hij mededogen opkomen met de droevige clown, er groeit een gevoel dat hem overstijgt. En niets verhullend

valt hij samen met de uitgeschilderde man op het doek. Men kijkt de clown aan, daarna richten alle ogen zich op hem. Zwijgend wordt van plaats gewisseld, het hoofd vol duistere gedachten.

Hij kijkt de pierrot nu recht in de ogen, verglaasd en naar binnen gericht, in angst voor zichzelf vastgegendeld in die ene blik, de armen strak omlaag. Alsof dit lijf

zijn schuilplaats is. Waarom zo angstvallig, haast ontwricht de wereld tegemoet getreden, heeft men hem niet langer lief, veracht men hem? Wandelende man heeft

met hem te doen, wat smeult er in zijn ziel waar geen plaats is voor hartstocht en de tijd lijkt stilgezet? Een onvoltooidheid daagt op vanuit onbekende gebieden buiten alle sferen om.

Misschien dat op een dag vanuit het oneindige zichtbaar wordt wat eerder niet gegeven werd: de zoekende in hem, de in twijfel geraakte die in hem verstrakt, en maar zelden tot troost is.

Kon hij maar het daglicht vangen dat valt over het voorhoofd
van de treurige clown, afdaalt naar zijn hangende schouders,
zich even probeert te verstoppen in de plooiën van zijn

witte mouwen, daarna zich onvoorwaardelijk overgeeft,
in alle mildheid neerstrijkt op de roze, zijden strikken
van zijn schoeisel. En heel dichtbij het oog van een ezel

die in een glimp achter hem zijn opwachting maakt,
wandelende man eerst wantrouwig, daarna uiterst droefgeestig
aanstaart, lotsverbondenheid lijkt te weerstralen, bij vlagen

om aansluiting smeekt, onbeholpen door de afstand in tijd
aanwezig blijft als hij besluit afscheid te nemen van de clown,
bij het weggaan niet eens een laatste blik hem gunt – uit vrees.

Hij zet zijn bezoek voort, kijkt omhoog, omlaag, hoort het
gefluister om hem heen, alles lijkt met elkaar verbonden.
Een dame veegt wat tranen weg, van geluk of van verdriet.

Wat hij achter zich laat, in zijn hoofd telkens opnieuw ontstaat
om zich op te sluiten in zijn brein als hij even de ogen sluit en
toch de man op het doek weer verschijnt, indringender dan eerst,

met hem mee loopt onder gouden kapitelen door, vlammend
marmer, blinkende schilderijen waar nauwelijks andere gedachten
opkomen in de roes die hem vanmiddag gevangen houdt.

Aarzelend slaat hij rechtsaf, een engel met een gouden bazuin
kijkt hem aan, zijn donzige vleugels dempen niet het schellen.
Verstrakt voor het altaarluik keert hij om, alles is hem te veel.

Eenmaal weer buiten toont de middag zich royaal
in het strooien van licht. Fijne, iele stofjes dansen mee,
haast niet te zien. Zijn intense blik verwijdt zich als wil hij

in één keer de hele stad omhelzen. Liefkozen wil hij de stad,
onder de bomen haar zijn warmte schenken, onhandig en
bedeesd de stad zijn liefde verklaren. Wandelende man kijkt

om zich heen, er is volop zon, gezoem, kleur en muziek zo ver
het oog reikt, stemmen lopen met hem mee. Hij daalt af naar
de Seine, uitbundig klokgelui verwelkomt een bruidspaar,

een eend schommelt op het water, wipt van golfje naar golfje,
kruist een boot die afvaart. Even denkt hij aan de pierrot
die hij achterliet, die op wat liefde wacht, en die niet krijgt.